

PRÁVNÍ A FINANČNÍ ASPEKTY DOPROVÁZENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN

Jak aktivně nacházet náhradní rodiče – profesionalizace procesů při výběru adeptů na nový typ zaměstnání (CZ.1.04/5.1.01/77.00268).

Projekt financovaný z Evropského sociálního fondu prostřednictvím OP LZZ a státního rozpočtu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠÍ BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Obsah

1. Cíl a účel metodiky.....	2
2. Proč pěstounské rodiny doprovázíme?	3
3. Dohody o výkonu pěstounské péče	5
4. Služby pro pěstounské rodiny a státní příspěvek na výkon pěstounské péče	11
5. Procesy spojené s využíváním státního příspěvku	22
6. Důležité zákony, odkazy a dokumenty.....	26

1. Cíl a účel metodiky

Od počátku roku 2013 došlo v systému náhradní rodinné péče v České republice k mnoha významným změnám. Novela zákona o sociálně-právní ochraně vytvořila podmínky pro vznik státem garantovaných služeb pro pěstounské rodiny. Rychle se tak rozvíjí systém **doprovázení pěstounské péče**, což vyvolává řadu otázek právního a metodického charakteru. Tato metodika se zaměřuje na vybrané právní a finanční aspekty doprovázení, zejména na:

- a) účel poskytování služeb dětem svěřeným do pěstounské péče a pěstounským rodinám,
- b) procesy spojené a uzavíráním a naplňováním dohod o výkonu pěstounské péče,
- c) pravidla čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče.

Metodika vychází z konzultací a aktuálních výkladových stanovisek Ministerstva práce a sociálních věcí k zákonu o sociálně-právní ochraně dětí a dalším právním předpisům (jejich seznam včetně dalších relevantních dokumentů je uveden v příloze metodiky). Zohledňuje rovněž probíhající proces standardizace kvality sociálně-právní ochrany a kritéria pro hodnocení standardů uvedené v příloze č. 2 prováděcí vyhlášky k zákonu o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „prováděcí vyhláška“). Je určena fyzickým a právnickým osobám pověřeným k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a poskytování pomoci a poradenství pěstounským rodinám (dále jen „pověřené osoby“), pracovníkům obecních a krajských úřadů, kteří se specializují na oblast náhradní rodinné péče, a rovněž pracovníkům Úřadu práce ČR na úseku kontroly využívání státního příspěvku na výkon pěstounské péče.

2. Proč pěstounské rodiny doprovázíme?

Systém služeb pro pěstounské rodiny reaguje na práva a povinnosti pěstounů vyplývající ze specifického charakteru tohoto typu náhradní rodinné péče. Nový občanský zákoník účinný od 1. ledna 2014 mnohem precizněji než předchozí zákon o rodině definuje situace a podmínky, za nichž je dítě do péče jiné osoby svěřováno. Pěstounská péče je na rozdíl od osvojení chápána jako institut dočasný, jehož trvání se odvíjí od situace ve vlastní rodině dítěte. Podle § 959 občanského zákoníku může soud rozhodnout o pěstounské péči na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Rodič může požadovat dítě zpět do své osobní péče, přičemž soud návrhu vyhovějí, je-li to v zájmu dítěte. Jde o významný posun v náhledu na důvody ukončení pěstounské péče oproti dosavadní úpravě, kde byla naopak výslovně zmiňována žádost pěstouna: „*Soud může zrušit pěstounskou péči jen z důležitých důvodů, učiní tak vždy, jestliže o to požádá pěstoun.*“ Každá pěstounská péče je tedy svým způsobem přechodná, nejen ta, která má tento přívlastek přímo ve svém názvu.

Z tohoto důvodu mají pěstouni (vedle povinnosti řádné péče) úkol udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami blízkými (§ 967 občanského zákoníku). Zachování vazeb dítěte s blízkými osobami je zajišťováno mj. právem rodiče se s dítětem osobně a pravidelně stýkat a povinností pěstouna tento styk umožnit. Pěstoun navíc svěřené dítě zastupuje jen v běžných záležitostech, o podstatných věcech (jako jsou např. volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte, závažnější léčebné zákroky atd.) rozhoduje rodič. Komunikace s rodiči dítěte a v praxi mnohdy komplikované získávání vyjádření a souhlasu k úkonům, které jsou pro život dítěte velmi významné, znamenají další nároky na péči pěstouna a jeho dovednosti. Zásadní záležitostí v životě dítěte jsou vztahy. Mezi pěstounem a svěřeným dítětem se zcela přirozeně vytváří citové pouto. Je hlubokým omylem části odborné veřejnosti, že pěstoun si takový vztah ke svěřenému dítěti vytvořit nesmí. Pěstoun ovšem musí kromě těchto vazeb citlivě nakládat s citovou orientací dítěte na rodiče a další blízké osoby. Odborná pomoc při vytváření a udržování všech těchto vztahů je jednou ze základních součástí doprovázení.

Pěstoun se tak při péči o svěřené dítě ocitá v řadě lidsky i odborně složitých situací. Pěstounská péče byla již v minulosti ze strany státu podporována hmotně formou dávek pěstounské péče. Systém vzdělávání a poradenství se však zpravidla omezoval jen na tzv. odborné přípravy osob vhodných stát se pěstounem, a to jen u osob, které procházely zprostředkováním pěstounské péče orgány veřejné správy. Pěstouni se samozřejmě i v minulosti mohli obracet na orgány sociálně-právní ochrany a pověřené osoby se žádostí o poradenství a pomoc, činili tak však většinou v situacích, kdy v rodině nastal závažný problém. Praxe ukazovala, že pouhá odborná příprava a následná finanční podpora ze strany státu neznamenají dostatečnou prevenci selhávání pěstounské péče a jejího předčasného ukončení. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí proto přinesla průlomovou úpravu spočívající v zákonném nároku pěstounských rodin na poradenství a odborné služby podporující výkon pěstounské péče.

3. Dohody o výkonu pěstounské péče

Účel a charakter dohody

Základem vztahu mezi pěstounem a doprovázející organizací je **dohoda o výkonu pěstounské péče**. Dohoda o výkonu pěstounské péče je uzavírána s každou **osobou pečující** (dle § 4a zákona o sociálně-právní ochraně dětí jde o pěstouna, osobně pečujícího poručníka, případně o osobu, které je svěřeno dítě do předpěstounské péče nebo do péče předcházející péči poručníka) a **osobou v evidenci** (pěstoun na přechodnou dobu). V této metodice je pro zjednodušení užíván souhrnný pojem „pěstoun“, případně „pěstoun na přechodnou dobu“. Oprávnění k uzavření dohody mají všechny obecní úřady, krajské úřady a také fyzické a právnické osoby disponující pověřením k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče (v této metodice je používán souhrnný pojem „doprovázející subjekt“, případně „doprovázející organizace“). Pověření je přímo svázáno s oprávněním a povinností poskytovat pěstounům „výchovnou a poradenskou péči“ a sledovat naplňování uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče.

Institut dohod o výkonu pěstounské péče zohledňuje skutečnost, že každé dítě svěřené do pěstounské péče je jiné, stejně jako jsou specifické podmínky a potřeby každé pěstounské rodiny. Dohoda je základem pro to, aby pro každé dítě (rodinu) vznikl ve spolupráci doprovázející organizace a pěstounské rodiny unikátní způsob zajištění podpory a potřebných služeb. Dohoda je právním základem této spolupráce. Na dohodu navazují další dokumenty, které smluvní strany společně zpracovávají (plán průběhu pěstounské péče, plán dalšího vzdělávání pěstounů atd.).

Dohoda o výkonu pěstounské péče je veřejnoprávní smlouvou. V záležitostech, které nejsou upraveny zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, se řídí správním řádem (část pátá, § 159 až § 170). V některých případech je dohoda nahrazena správním rozhodnutím obecního úřadu obce s rozšířenou působností, které upravuje práva a povinnosti pěstouna (např. při výpovědi dohody z důvodu neplnění povinností ze strany pěstouna). Dohodu o výkonu pěstounské péče naopak nelze považovat za pracovní-právní smlouvu. Výkon pěstounské péče proto nelze považovat za závislou činnost, přestože je odměna pěstouna v zákonem vymezených případech (daně, zdravotní a sociální pojištění atd.) posuzována jako příjem ze závislé činnosti.

Uzavření dohody o výkonu pěstounské péče

Povinnost uzavřít dohodu a předložit pěstounovi její návrh má obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má pěstoun trvalý pobyt. Pěstoun si však kdykoliv může vybrat i jiný doprovázející subjekt. V takovém případě je uzavření platné dohody podmíněno **předchozím souhlasem** zmíněného obecního úřadu. Po jeho vydání a následném podpisu dohody je nutno její opis doručit úřadu, který souhlas vydal. Souhlas má charakter vyjádření podle části čtvrté správního řádu (§ 154 a následující), lze ho tedy podrobit přezkumnému řízení (§ 94 až § 96 správního řádu), pokud by některý z účastníků nebyl s tímto vyjádřením spokojen. Nesouhlas s uzavřením dohody lze vyslovit pouze v odůvodněných případech, např. je-li návrh v rozporu se zákonem nebo individuálním plánem ochrany dítěte, kdy jsou na místě pochybnosti o způsobu naplnění práv a povinností (např. probíhající řízení o odnětí pověření).

Může pověřená osoba odmítnout uzavření dohody o výkonu pěstounské péče?

Doprovázející subjekt má právo uzavření dohody o výkonu pěstounské péče odmítnout. Důvody pro možné odmítnutí nesmí vykazovat znaky diskriminace, je nutno je předem transparentně definovat a zveřejnit (kritérium 4b standardů kvality sociálně-právní ochrany). Zpravidla půjde o kapacitní důvody, zaměření organizace pouze na určitou lokalitu nebo cílovou skupinu.

Od 1. ledna 2014 obsahuje zákon o sociálně-právní ochraně upřesnění, podle něhož se s každou pěstounskou rodinou uzavírá pouze jedna dohoda o výkonu pěstounské péče (bez ohledu na to, zda je pěstoun zároveň pěstounem na přechodnou dobu, jde o tzv. výlučnou péči jednoho nebo obou manželů – pěstounů atd.). Jedinou výjimkou je situace, kdy má každý z manželů – pěstounů – svěřeny děti do „své“ výlučné péče a tito manželé po dobu delší než tři měsíce žijí odděleně v samostatných domácnostech. Poté se uzavírají dvě dohody o výkonu pěstounské péče, s každým z manželů samostatně.

Obsah dohody

Kromě základních náležitostí smlouvy (označení stran dohody, uvedení dětí svěřených do péče pěstouna atd.) je hlavním obsahem dohody o výkonu pěstounské péče ujednání o způsobu naplňování práv a povinností pěstouna vyplývajících ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Prostřednictvím dohody by měly smluvní strany řešit především záležitosti, u nichž vnímají potřebu oboustranné právní jistoty, tedy především **systém vzájemné spolupráce** (viz rámeček „Jak podrobná má být dohoda o výkonu pěstounské péče“). Podrobnosti spolupráce lze přenést do jiného typu dokumentu. Pověřená osoba má za povinnost plánovat ve spolupráci se svěřeným dítětem, pěstouny a orgánem sociálně-právní ochrany **průběh pobytu dítěte v pěstounské péči** (kritérium č. 10c standardů kvality sociálně-právní ochrany). V tomto plánu lze podrobněji popsat potřeby dítěte a rodiny a z toho vyplývající formy pomoci včetně všech potřebných detailů.

Jak podrobná má být dohoda o výkonu pěstounské péče?

Praxe ukazuje, že příliš podrobná dohoda o výkonu pěstounské péče může vytvářet velkou administrativní zátěž. Každá změna dohody prochází stejným procesem jako samo uzavření, v případě pověřených osob je tedy před uzavřením dodatků nutno žádat o předchozí souhlas příslušný orgán sociálně-právní ochrany. Není nutné formou dohody řešit všechny podrobnosti týkající se doprovázení a poskytovaných služeb. Nemusí být tedy např. uvedeno jméno klíčového sociálního pracovníka doprovázející organizace, ale způsob, jak je pěstoun o jeho ustavení a případných změnách informován. Není nutné dohodou upravovat konkrétní termíny služeb, ale spíše způsob jejich objednávání a hrazení.

Obsah dohody o výkonu pěstounské péče a navazujících dokumentů musí být v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte, který zpracovává orgán sociálně-právní ochrany dítěte. Toto pravidlo platí v případě, kdy je takový plán zpracován. Povinnost vytvářet individuální plán ochrany dítěte vznikla až u dětí zařazených do evidence orgánu sociálně-právní ochrany po 1. lednu 2013, u dětí svěřených do pěstounské péče je však doporučeno jeho zpracování

bez ohledu na datum zařazení do evidence. Individuální plán ochrany dítěte není přílohou ani součástí dohody o výkonu pěstounské péče. Dohoda a celý průběh doprovázení musí z individuálního plánu vycházet a respektovat ho. Individuální plán ochrany dítěte je dokumentem, který je pravidelně vyhodnocován a průběžně se mění. Orgán sociálně-právní ochrany (resp. klíčový sociální pracovník dítěte) prostřednictvím plánu koordinuje sociální práci s dítětem, z čehož plyne jeho závaznost i pro ostatní aktéry péče o dítě (tedy i pěstouny a doprovázející subjekt). Pověřená osoba má právo mít k dispozici ty části individuálního plánu, které jsou relevantní k výkonu pěstounské péče (podle § 51 odst. 4 písm. d) zákona o sociálně-právní ochraně je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen na vyžádání poskytnout pověřené osobě údaje potřebné pro poskytování sociálně-právní ochrany těmito osobami).

Dohodou o výkonu pěstounské péče se nelze vzdát nároků, které vyplývají ze zákona. Pěstoun se např. nemůže zavázat ke zkrácení nároku na odlehčovací péči (třebaže následně nemusí tohoto nároku využít), nelze rovněž snižovat povinný rozsah vzdělávání atd. Na stranu druhou mohou obě strany dohody sjednat ujednání nad rámec práv a povinností vyplývajících ze zákona. Uvedením v dohodě jsou však tato ujednání závazná a smluvní strany jsou povinny je plnit. Při přípravě dohod o výkonu pěstounské péče je nutno mít na paměti, že ne všechny služby lze hradit prostřednictvím státního příspěvku na výkon pěstounské péče, bez ohledu na to, zda jsou uvedeny v dohodě či v individuálním plánu ochrany dítěte. Individuální plán ochrany dítěte zohledňuje všechny potřeby dítěte (vzdělávací, zdravotní atd.), tedy i ty, které jsou zajišťovány prostřednictvím jiných zdrojů (viz rámeček „Příklad z praxe“).

Příklad z praxe:

Doprovázející organizace se dohodou o výkonu pěstounské péče zavázala zajistit pro svěřené dítě doučování. Potřeba doučování dítěte byla definována v individuálním plánu ochrany dítěte. Jde o závazek nad rámec nároků, které vyplývají ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Doučování nelze hradit ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Doprovázející organizace je však tímto závazkem vázána, je povinna doučování zajistit. Úřadu provede z vlastních zdrojů.

Změny dohody se řeší formou písemného dodatku k dohodě. Vždy je třeba zvažovat, zda změna skutečnosti (např. svěření dalšího dítěte do péče pěstounům) má dopad na smluvní ujednání. Pokud ne, není třeba dohodu měnit.

Ukončení dohody o výkonu pěstounské péče

Dohoda trvá po dobu, po níž trvá pěstounská (nebo poručenská) péče. Ta končí pravomocným rozhodnutím soudu nebo nabytím zletilosti (svěprávnosti) svěřeného dítěte. Smluvní strany nemohou sjednat jinou dobu trvání dohody.

Kdy končí pěstounská péče?

- ✳ Rozhodnutím soudu – Nabytím právní moci takového rozhodnutí.
- ✳ Zletilostí dítěte – Situace, kdy zletilá nezaopatřená osoba zůstává v domácnosti pěstouna (z důvodu přípravy na budoucí povolání), má vliv pouze na systém dávek pěstounské péče. **Již nejde o pěstounskou péči.**
- ✳ Nabytím svěprávnosti dítěte – nezletilý starší 16 let za podmínek stanovených občanským zákoníkem může nabyt svěprávnosti uzavřením manželství (s povolením soudu) nebo rozhodnutím soudu.

Specifickou situací je změna bydliště pěstouna a poručníka spolu se svěřeným dítětem mimo území ČR. K takové změně může dojít se souhlasem zákonného zástupce nebo soudu (jde o tzv. významnou záležitost pro dítě dle § 877 občanského zákoníku). Orgány sociálně-právní ochrany a pověřené osoby mohou vykonávat svou činnost pouze na území ČR, dohodu o výkonu pěstounské péče proto nelze naplňovat a dochází k jejímu ukončení (nevydává se ani následně správní rozhodnutí). Dohodu je možno ukončit po vzájemné dohodě obou stran. V případě, že by k takové dohodě nedošlo, může doprovázející subjekt využít postup dle § 167 správního řádu, podle něhož lze druhé straně navrhnout ukončení veřejnoprávní smlouvy (dohody), změní-li se podstatně poměry a z tohoto důvodu nelze plnění smlouvy „spravedlivě požadovat“. Pokud pěstoun tuto výzvu odmítne, je možno obrátit se na krajský úřad se žádostí o zrušení dohody. Podobně lze postupovat v případě, kdy se pěstoun např. odstěhuje mimo region, pro který je vydáno pověření.

Dohoda může zaniknout výpovědí pěstouna (není omezena důvodem) nebo výpovědí doprovázejícího subjektu. V tomto případě zákon stanovuje výčet výpovědních důvodů:

- ✳ závažné nebo opakované porušování smluvních povinností,
- ✳ opakované maření sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče,
- ✳ (u pěstounů na přechodnou dobu) odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu bez vážných důvodů.

Jaké jsou vážné důvody pro odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu?

Takovým důvodem může být například aktuálně nepříznivý zdravotní stav pěstouna (pokud je však onemocnění pěstouna nebo jiná překážka dlouhodobějšího charakteru, má pěstoun povinnost požádat o přerušeni zprostředkování pěstounské péče). Nelze naopak akceptovat důvody diskriminační povahy, např. pohlaví, národnost nebo etnický původ dítěte.

Po vypovězení dohody o výkonu pěstounské péče z důvodu porušení povinnosti pěstouna následuje vydání správního rozhodnutí, kterým příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností práva a povinnosti pěstouna upraví (vzor správního rozhodnutí je k dispozici na <http://www.mpsv.cz/cs/14503>).

Výpověď dohody je nutno učinit písemně, přičemž doručení výpovědi druhé smluvní straně začíná běžet výpovědní lhůta. Ta je zákonem stanovena na 30 dnů. Dohoda však neskončí dříve, dokud není uzavřena nová dohoda o výkonu pěstounské péče nebo nenabyde právní moci správní rozhodnutí, které dohodu o výkonu pěstounské péče nahrazuje. Pokud se pěstoun a doprovázející subjekt dohodli na ukončení smluvního vztahu dohodou, je nutno dbát na to, aby na ukončený smluvní vztah ihned navazovala nová dohoda o výkonu pěstounské péče (u pověřených osob předem odsouhlasená obecním úřadem obce s rozšířenou působností). Dokud není uzavřena nová dohoda, jsou smluvní strany vázány dohodou předchozí, přestože ji vypověděly a výpovědní lhůta uplynula. Ten, kdo dohodu vypovídá, je povinen informovat o této skutečnosti obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Výpověď dohody nemá vliv na existenci pěstounské péče ani na další zákonné nároky pěstouna (dávky pěstounské péče). Závažné nedostatky v péči o svěřené dítě je nutné řešit ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany, příp. podnětem soudu, aby rozhodl o dalším trvání této péče. U pěstounů na přechodnou dobu může o jejich vyřazení z evidence rozhodnout krajský úřad.

4. Služby pro pěstounské rodiny a státní příspěvek na výkon pěstounské péče

§ 47a zákona o sociálně-právní ochraně definuje druhy pomoci a služeb, na něž má dítě svěřené do pěstounské péče a pěstoun nárok. Vedle nich je pěstounským rodinám poskytováno poradenství (jeho minimální rozsah je upraven § 4 prováděcí vyhlášky) a prováděn dohled nad dodržováním dohody o výkonu pěstounské péče. Na úhradu nákladů spojených s těmito činnostmi je určen **státní příspěvek na výkon pěstounské péče** ve výši 48 000 Kč ročně na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče, který je vyplácen subjektu, s nímž pěstoun tuto dohodu uzavřel. V případě, že je dohoda uzavírána v průběhu roku, činí výše příspěvku 4 000 Kč za každý započatý měsíc, v němž dohoda trvala. Pokud pěstoun mění smluvního partnera nebo pěstounská péče končí v průběhu roku, doprovázející organizace vyplacený státní příspěvek nevrací, pokud dohoda o výkonu pěstounské péče s ní uzavřená trvala v daném kalendářním roce alespoň 6 měsíců.

Neexistuje pravidlo, že pro každou pěstounskou rodinu je nutno poskytnout služby v hodnotě státního příspěvku. Dohoda o výkonu pěstounské péče je pouze kritériem, na jehož základě se finanční prostředky ze státního rozpočtu rozdělují mezi jednotlivé doprovázející subjekty. Ty pak hospodaří se souhrnem příspěvku dle individuálních potřeb svěřeného dítěte a pěstounské rodiny. Některá pěstounská rodina tak bude čerpat služby v hodnotě vysoce převyšující částku státního příspěvku, rodina pečující o dítě s menšími potřebami částku výrazně nižší.

Služby jsou koncipovány tak, že jde zpravidla o nárok pěstouna (dítěte), který je možno (ale nikoliv nutno) využít. Některé služby jsou přímo spojeny s povinností pěstouna (právo na zajištění bezplatného vzdělávání spojené s povinností pěstouna vzdělávat se v rozsahu 24 hodin v průběhu 12 kalendářních měsíců). Na výběru poskytovatele služby se může podílet i pěstoun, doprovázející subjekt má právo určité služby doporučit či zprostředkovat. Pěstoun se ovšem může v dohodě o výkonu pěstounské péče zavázat k využívání konkrétního poskytovatele služby.

Nároky dětí svěřených do pěstounské péče a pěstounů lze zajistit vlastními zaměstnanci doprovázející organizace nebo prostřednictvím „nákupu“ externích služeb. Jedinou výjimkou je dohled nad naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče (§ 47b odst. 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí), který provádí doprovázející subjekt vždy prostřednictvím svých zaměstnanců. Podle standardů kvality sociálně-právní ochrany (kritérium č. 9c) má doprovázející subjekt vždy určen (klíčového) sociálního pracovníka pro pěstounskou rodinu. Dosavadní praxe ukazuje, že maximální počet rodin, s nimiž by měl jeden klíčový sociální pracovník pracovat, se pohybuje mezi 20–25.

Kontrolní orgán a zároveň příjemce příspěvku mohou podrobnosti týkající se účelovosti a využívání příspěvku nalézt ve dvou metodických materiálech (normativních instrukcích) Ministerstva práce a sociálních věcí č. 11/2013 a č. 17/2013.

Přehled: na co lze využít státní příspěvek na výkon pěstounské péče?

Z hlediska účelu využití:

- ✳ poskytování poradenství pěstounům dle § 4 prováděcí vyhlášky, zajišťování a zprostředkování pomoci a služeb dle § 47a zákona o sociálně-právní ochraně dětí,
- ✳ sledování výkonu pěstounské péče dle § 47b zákona o sociálně-právní ochraně dětí,
- ✳ uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče.

Z hlediska charakteru nákladů doprovázející organizace:

- ✳ osobní náklady zaměstnanců doprovázející organizace, kteří zajišťují výše uvedené činnosti (mzdy, platy, pojištění, cestovní výdaje),
- ✳ vzdělávání a supervize těchto zaměstnanců (vzdělávání je možno hradit v maximálním rozsahu 24 hodin během kalendářního roku),
- ✳ provozní výdaje (telekomunikace, poštovné, spotřeba energií, provoz automobilů, nájemné prostor), a to v poměru, v němž jsou využívány pro činnosti organizace v oblasti doprovázení,
- ✳ věcné výdaje (kancelářské potřeby, spotřební materiál, kancelářská a výpočetní technika, kancelářský nábytek, software, odborná literatura atd.),
- ✳ v omezené míře také hrazení dalších nákladů organizace, které nepřímo souvisí s doprovázením (tzv. nepřímé náklady, jako je administrativní zázemí, management organizace, nenárokové složky platu u doprovázejících pracovníků atd.).

Účelová odlehčovací péče

Podle § 47a odst. 2 písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí jde o „právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče

1. po dobu, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké,
2. při narození dítěte,
3. při vyřizování nezbytných osobních záležitostí,
4. při úmrtí osoby blízké“.

Povinnost poskytnout dočasnou pomoc při péči o dítě vzniká v zákonem definovaných situacích, proto je možno tento nárok označit za „účelovou“ odlehčovací péči. Při rozhodování o nároku pěstouna na tento typ odlehčovací péče je nutno zvažovat, zda se skutečně jedná o situaci, která znemožňuje nebo výrazně ztěžuje péči o svěřené dítě. Pěstoun může být např. uznán práce neschopným z hlediska svého zaměstnání, to ovšem automaticky neznamená, že nemůže pečovat o dítě (charakter pracovní neschopnosti je nutno posuzovat z hlediska péče o dítě). Mezi nezbytné osobní záležitosti naopak patří i účast pěstouna na povinném vzdělávání. Půjde zpravidla o krátkodobou pomoc v řádu hodin či dnů, v praxi se může však vyskytnout potřeba dlouhodobější pomoci (např. v případě vážného onemocnění pěstouna).

Osobní péči o dítě lze zajistit různými způsoby. Nemusí být přitom využíváno jen registrovaných poskytovatelů sociálních služeb nebo pověřených osob (které ovšem garantují odbornou kvalifikaci personálu), ale např. i rodinných center, agentur péče o dítě a dalších fyzických osob formou jejich výdělečné či příležitostné činnosti. Péče by měla být volena tak, aby odpovídala potřebám dítěte. Odpovědnost za dítě po dobu péče nese služba či osoba, která je povinna nad dítětem provádět dohled.

I tehdy, je-li dítě svěřeno do výlučné péče jednoho z manželů, má druhý manžel povinnost podílet se na osobní péči, pokud žije s dítětem v rodinné domácnosti (§ 965 odst. 3 občanského zákoníku). Naopak jiná osoba (byť je s pěstouny např. v příbuzenském svazku) tuto povinnost nemá, je tedy možné, aby jim byla tato osobní péče o dítě uhrazena. Výjimkou jsou případy, kdy tyto osoby sdílejí se svěřeným dítětem společnou domácnost a vznikl jim nárok na ošetřovné podle § 39 odst. 2 zákona o nemocenském pojištění. V případě péče osob příbuzných, sousedů atd. bude cena v místě a čase obvyklá nižší než cena „formální“ služby, neboť jsou hrazeny pouze jejich osobní náklady (péče zpravidla probíhá v jejich domácnosti nebo v domácnosti pěstouna).

Je doporučeno, aby i tato neformální péče probíhala na základě jednoduchého smluvního vztahu mezi pěstounem a osobou, která zajišťuje osobní péči o dítě.

Ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče lze hradit: osobní náklady osoby zajišťující péči o dítě; poměrnou část nákladů na prostory, kde péče probíhá; hodinovou nebo denní sazbu poskytovatele služby, v případě skupinové péče také náklady na materiál k aktivitám, které budou s dětmi provozovány.

Neúčelová odlehčovací péče

Podle § 47a odst. 2 písm. b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí jde o „právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo věku alespoň 2 let“.

Odlehčovací péče plní především funkci určité psychohygieny pěstouna při jeho náročné činnosti (nepřesně bývá označována jako „dovolená“ – viz rámeček „Příklad z praxe“). Zákon stanoví nárok na tuto odlehčovací péči v délce alespoň 14 kalendářních dnů, doprovázející subjekt může pěstounovi poskytnout pomoc ve větším rozsahu. Nemusí přitom jít o ucelený časový úsek, odlehčovací péči lze čerpat v kratších intervalech. Za minimální rozsah poskytované pomoci je považována ½ dne.

Péče má být poskytována ve formě přiměřené věku dítěte (dítěti musí být přitom alespoň dva roky), proto pro menší děti mohou být vhodnější kratší úseky čerpání. Doprovázející subjekt má právo jednat s pěstouny o formě péče ve vztahu k potřebám a zájmům dětí a případné nároky v tomto směru korigovat (pokud by např. bylo požadováno zajištění delšího pobytu dítěte krátce po jeho svěření do péče, zajištění péče ve formě neodpovídající věku či zdravotnímu stavu dítěte atd.).

Příklad z praxe:

Pěstouni informovali doprovázející organizaci, že v daném kalendářním roce nebudou uplatňovat nárok na odlehčovací péči ve formě zajištění osobní péče o svěřené dítě jinou osobou. Zároveň požádali, aby jim bylo místo toho vyplaceno příspěvek na společnou dovolenou se svěřeným dítětem. Takový příspěvek nespadá do nároků pěstouna, tudíž ani do nákladů hrazených státním příspěvkem na výkon pěstounské péče bez ohledu na to, že pěstouni jiný nárok nečerпали. Doprovázející subjekt nemá povinnost nečerpaný nárok nahrazovat.

Ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče lze hradit: osobní náklady osoby zajišťující péči o dítě; poměrnou část nákladů na prostory, kde péče probíhá; v případě skupinové péče také náklady na materiál na aktivity, které budou s dětmi provozovány; náklady na dopravu, stravu a ubytování osob zajišťujících péči o děti; denní sazba poskytovatele služby; účastnický poplatek na pobytu pro děti (letní tábory atd.).

Odborná pomoc

Podle § 47a odst. 2 písm. c) zákona o sociálně-právní ochraně dětí jde o „právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců“.

Pěstounovi je ze strany doprovázejícího subjektu poskytována odborná pomoc průběžně v rámci poradenství. Vedle toho má pěstoun nárok při řešení složitějších problémů využít pomoc ve formě terapie, psychologické či jiné odborné pomoci. Doprovázející subjekt má povinnost takovou pomoc zprostředkovat, v odůvodněných případech ji může i uhradit. Při rozhodování o oprávněnosti nároku na poskytnutí tohoto typu pomoci je vždy klíčovou otázkou, zda jde o potřebu, která přímo souvisí s výkonem pěstounské péče. Odborná pomoc by se proto měla zaměřovat především na tyto okruhy problémů:

- ✳️ zpracování ztráty (odloučení dítěte od rodičů a dalších blízkých osob),
- ✳️ navázání bezpečné citové vazby s pečující osobou (techniky na podporu attachmentu, práce s důsledky poruch attachmentu u dětí, které prošly ústavní péčí atd.),
- ✳️ identita dítěte (vztah k rodičům, svému původu atd.),
- ✳️ vztahy s rodiči a dalšími blízkými osobami (a to i v případě, kdy dítě není s těmito osobami v kontaktu),
- ✳️ řešení traumat (práce s následky týrání, zneužívání a dalších následků zásahu do života dítěte),
- ✳️ terapie pro pěstouny, např. pro překonání náročných situací souvisejících s péčí o dítě se specifickými potřebami atd.

Odbornou pomoc mohou poskytovat zaměstnanci doprovázející organizace nebo jiný odborník zprostředkovaný touto organizací. Odbornou pomoc je možno hradit svěřenému dítěti, osobě pečující nebo osobě v evidenci.

Ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče lze hradit: náklady konzultace s odborným pracovníkem, účast na terapii, odborné poradenství jiného než doprovázejícího subjektu atd.

Vzdělávání

Podle § 47a odst. 2 písm. d) zákona o sociálně-právní ochraně dětí jde o „právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti“, toto právo je spojeno s povinností upravenou písm. f) téhož ustanovení „zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích“.

Zákon o sociálně-právní ochraně stanovuje rozsah povinnosti pěstouna zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců (§ 47a, odst. 2 písm. f)). Pokud je dítě svěřeno do společné péče pěstounů (nebo o něj osobně pečují dva poručníci), platí tato povinnost pro oba pěstouny (poručníky). Zatímco nárok na odlehčovací péči je sledován za období kalendářního roku, pro vzdělávání je rozhodným obdobím 12 po sobě jdoucích měsíců (tedy od doby vzniku pěstounské péče). Pěstounům, kteří vykonávali péči v době nabytí účinnosti novely zákona o sociálně-právní ochraně, vznikla povinnost dalšího vzdělávání k 1. lednu 2013. Současně však pěstouni získali právo na bezplatné zajištění tohoto vzdělávání, které bylo možno naplnit až po uzavření dohody o výkonu pěstounské péče. V prvním roce existence systému dohod bylo zákonem stanoveno přechodné období pro jejich uzavírání do 30. června 2013. Naplnění povinnosti je tak možno sledovat ode dne, kdy pěstoun uzavřel první dohodu o výkonu pěstounské péče.

Forma a témata vzdělávání jsou popsány v následném vzdělávacím plánu, který je zpracováván pověřenou osobou ve spolupráci s pěstouny (kritérium 10d standardů kvality sociálně-právní ochrany). Tento plán by měl vycházet z potřeb svěřeného dítěte, zaměřovat se na rozvoj kompetencí pěstouna a zvyšování kvality výkonu pěstounské péče.

Prováděcí vyhláška v § 5 upravuje obsah tohoto vzdělávání, zákonná úprava však nestanovuje forem vzdělávání. Kromě „klasické“ účasti na kurzech lze proto využít i dalších formy vzdělávání, jako je např. e-learning, samostudium či vzdělávání prováděné přímo zaměstnanci doprovázejícího subjektu. Doprovázející subjekt je však povinen sledovat a pro případnou kontrolu doložit skutečný rozsah vzdělávání a jeho téma (osvědčením o absolvování kurzu, záznam o účasti na jiné formě vzdělávání v dokumentaci pěstouna atd.). Informace o rozsahu absolvovaného vzdělávání je (vedle informace o rozsahu čerpání

dlouhodobé odlehčovací péče v příslušném kalendářním roce) jednou z informací, která by měla být automaticky předávána mezi doprovázejícími subjekty v případě, že pěstoun mění svého „smluvního“ partnera.

V současné době neexistuje v sociální oblasti speciální systém akreditací vzdělávacích akcí pro pěstouny (osoby vykonávající náhradní rodinnou péči nejsou cílovou skupinou vzdělávacích programů dle § 117a zákona o sociálních službách). Pěstoun se samozřejmě může účastnit kurzů akreditovaných pro jinou cílovou skupinu (např. sociální pracovníky), pokud tento kurz tematicky odpovídá okruhu vymezenému § 5 prováděcí vyhlášky. Může však splnit svou povinnost i účastí na vzdělávací akci bez akreditace. Doprovázející subjekt by měl pěstounovi doporučovat kvalitní a osvědčené vzdělávatele, tak aby docházelo ke skutečnému rozvoji dovedností pěstouna.

Jednou z možných forem vzdělávání jsou několikadenní (zpravidla víkendové) pobyty. Normativní instrukce č. 17/2013 umožňuje zahrnout do nákladů na vzdělávání hrazených státním příspěvkem na výkon pěstounské péče rovněž náklady na ubytování pěstounů, za efektivní (a uznatelné) jsou však považovány pouze v případě, kdy v každém ze dnů, mezi nimiž je nocleh zajišťován, probíhá minimálně 6 vzdělávacích hodin.

Ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče lze hradit: účastnický poplatek na vzdělávací akci; mzdové náklady lektorů (včetně času na přípravu a dopravu); pronájem školících místností a technického vybavení; materiální náklady (tisk podkladů); drobné občerstvení; ubytování; výdaje na nákup odborné literatury, zajištění e-learningového vzdělávání atd.

Podpora vztahu s rodiči a dalšími blízkými osobami

Podle § 47a odst. 2 písm. e) a h) zákona o sociálně-právní ochraně dětí jde o právo na pomoc při plnění povinnosti pěstouna „v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči, a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak“, tato pomoc obsahuje rovněž „zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a zajištění asistence při tomto styku“.

Vedle odborného poradenství jde o jednu ze stěžejních činností doprovázející organizace. Podpora vztahu dítěte s jeho rodiči a dalšími blízkými osobami vychází z charakteru pěstounské péče (viz kapitola „Proč pěstounské rodiny doprovázíme?“).

Rozsah osobního styku dítěte s rodičem může být omezen či jinak upraven pouze soudem, a může proto probíhat poměrně intenzivně. Doprovázející subjekt poskytuje pomoc v případech, kdy tento kontakt vyžaduje prostředníka, asistenci, odbornou přípravu některého z aktérů, případně i zajištění prostoru pro jeho uskutečnění. V krajním případě je možno obrátit se s žádostí o úpravu podmínek styku na soud, což platí i pro případ rozporů v dalších podstatných záležitostech týkajících se dítěte (tuto možnost má dle § 969 občanského zákoníku pěstoun, rodič i samo dítě svěřené do pěstounské péče). V některých případech tak nebude probíhat osobní kontakt dítěte s rodiči nebo jinými osobami blízkými, vztah dítěte k těmto osobám lze udržovat i jinými formami než jen osobním setkáváním.

Osobní styk mezi rodiči a dítětem svěřeným do pěstounské péče je založen nejen na právu rodičů, ale i dítěte na kontakt se svými blízkými. V případě, že rodiče nemohou či odmítají přijet za dítětem, je proto možné uhradit dítěti a osobě, která ho na místo setkání doprovází, náklady na dopravu. Z prostředků státního příspěvku na výkon pěstounské péče naopak nelze hradit náklady na dopravu rodičů. V případě, že jsou ve špatné ekonomické situaci, mohou pro tento účel požádat o dávku mimořádné okamžité pomoci.

Ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče lze hradit: osobní náklady pracovníka, který připravuje pěstouny, svěřené děti a případně i rodiče dětí na vzájemný kontakt, doprovází a vyhodnocuje tento kontakt; pronájem prostor, pokud kontakty probíhají v prostředí mimo domácnost pěstounů či rodičů; náklady na dopravu dítěte a pěstounů na místo kontaktu.

Poradenství

Podle § 4 prováděcí vyhlášky se osobě pečující a osobě v evidenci při péči o svěřené dítě poskytuje nebo zprostředkuje poradenství:

- a) při řešení sociálních nebo psychických problémů,
- b) při řešení problémů souvisejících s péčí o dítě, zdravím dítěte a s výchovou dítěte,
- c) při zabezpečení péče o dítě se zdravotním postižením,

- d) v oblasti vzdělávání dítěte, při výběru a hodnocení možnosti další přípravy dítěte na budoucí povolání a při výběru vhodného zaměstnání,
- e) v oblasti nabídky kulturní, sportovní a jiné zájmové činnosti svěřeného dítěte,
- f) při uplatňování nároků osoby pečující nebo osoby v evidenci a svěřeného dítěte v oblasti nemocenského pojištění, důchodového pojištění, podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvifikaci, státní sociální podpory, dávek pomoci v hmotné nouzi, dávek pro osoby se zdravotním postižením, veřejného zdravotního pojištění a při uplatňování jiných nároků a pohledávek,
- g) při využívání sociálních služeb,
- h) v období přijetí dítěte do rodiny osobou pečující nebo osobou v evidenci,
- i) v období návratu svěřeného dítěte do původní rodiny,
- j) při přípravě svěřeného dítěte na odchod z náhradní rodinné péče a při zabezpečení bydlení pro svěřené dítě odcházející z náhradní rodinné péče, při poskytování pomoci dítěti při vyřizování úředních záležitostí, hledání zaměstnání, při hospodaření s finančními prostředky a řešení dalších otázek spojených se vstupem dítěte do samostatného života,
- k) při jednání s rodiči nebo jinými osobami blízkými dítěti a rozvíjení kontaktů dítěte s rodiči nebo jinými osobami blízkými,
- l) při doplňování jejich odborných znalostí a dovedností.

Poradenství provází pěstouna kontinuálně při řešení nejrůznějších problémů souvisejících s náhradní rodinnou péčí. Patří mezi nejdůležitější činnosti doprovázejícího subjektu a základní preventivní mechanismy proti předčasnému ukončení pěstounské péče. Pokud pěstoun o poskytnutí poradenství požádá, je doprovázející subjekt povinen mu poradenství poskytnout.

Poradenství musí být v případě pověřených osob zajišťováno osobou odborně způsobilou pro poskytování sociálně-právní ochrany dle § 49 zákona o sociálně-právní ochraně dětí (na zajišťování ostatních činností se mohou podílet osoby bez odborné způsobilosti, musí ji však vykonávat pod dozorem osoby odborně způsobilé, v případě poradenství tato možnost není).

V souvislosti s využíváním státního příspěvku na výkon pěstounské péče je nutno zdůraznit, že jde o **poradenství**, které lze např. poskytovat ohledně zaměření zájmové činnosti dítěte, samotnou zájmovou činnost však prostřednictvím příspěvku hradit nelze.

Ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče lze hradit: osobní náklady pracovníka, který poskytuje poradenství, a další související náklady (věcné, provozní atd.).

Dohled nad naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče

Součástí doprovázení je i dohled nad naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče. To je realizováno prostřednictvím osobního kontaktu zaměstnance doprovázející organizace s pěstouny a svěřeným dítětem, a to nejméně jednou za dva měsíce. O průběhu výkonu pěstounské péče je zpracovávána jednou za 6 měsíců zpráva, která je určena pro obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má pěstoun trvalý pobyt (pokud je doprovázejícím subjektem tento úřad, zpráva se nezpracovává). Obsahem zprávy jsou informace o průběhu pěstounské péče, naplňování dohody, poskytovaných službách atd. Vzhledem k tomu, že pěstoun může doprovázející subjekt měnit, plní obecní úřad obce s rozšířenou působností roli nositele informací, které může následně potřebovat další doprovázející organizace.

Pěstounská rodina může mít několik partnerů, s nimiž pravidelně komunikuje:

- ✳ doprovázející organizaci, která je prostřednictvím svých zaměstnanců s pěstounem a svěřeným dítětem minimálně jedenkrát za dva měsíce v osobním kontaktu,
- ✳ orgán sociálně-právní ochrany dítěte, který je povinen dle § 19 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí sledovat vývoj dítěte svěřeného do výchovy jiné osoby, navštěvovat rodinu, kde dítě žije, nejméně jednou za 6 měsíců (v prvním půlroce péče jednou za tři měsíce), je odpovědný za zpracování individuálního plánu ochrany dítěte, vede spisovou dokumentaci dítěte atd.,
- ✳ orgán sociálně-právní ochrany příslušný k pěstounské rodině.

V některých případech se tyto role soustřeďují u jednoho subjektu (např. pokud je obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný k dítěti i pěstounům, s nimiž má navíc uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče).

Osobní kontakty mohou (ale nemusí) probíhat v domácnosti pěstouna. Je však nutno mít na paměti, že pověřená osoba nemá na rozdíl od orgánu sociálně-právní ochrany některé pravomoci. Zaměstnanec orgánu sociálně-právní ochrany, který má pro tento účel vydáno zvláštní oprávnění, může:

- vstupovat bez souhlasu oprávněných osob (vlastník, uživatel) do prostor, kde dítě žije (§ 52 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí),
- pořizovat bez souhlasu dotčených osob audiovizuální a jiné podobné záznamy (§ 52 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí),
- vyžadovat spolupráci, účast na jednání, předložení listin a dokladů týkajících se dítěte (§ 53 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí).

Pověřená osoba musí všechny tyto úkony činit se **souhlasem dotčené osoby**. Pokud by nedostatečná spolupráce této osoby znamenala, že pověřená osoba nemůže naplňovat své povinnosti související s dohledem, jde o důvod pro výpověď dohody o výkonu pěstounské péče.

Přehled, na co nelze státní příspěvek využít:

- ✳ výdaje nesouvisející s doprovázením pěstounské péče (viz rámeček „Na co lze využít státní příspěvek na výkon pěstounské péče?“),
- ✳ úhrada služeb, které jsou hrazeny (nebo mají být hrazeny) z jiných veřejných zdrojů, např. zdravotní péče (veřejné zdravotní pojištění), pedagogická asistence atd.,
- ✳ úhrada výdajů krytých jinými dávkami, např. běžné zaopatření dítěte (příspěvek na úhradu potřeb dítěte), sociální služby (příspěvek na péči), zdravotní pomůcky (dávky pro osoby se zdravotním postižením) atd.,
- ✳ osobní náklady pracovníků a další výdaje organizace, které jsou hrazeny z jiných zdrojů (např. dotace z fondů EU, dotace pro poskytovatele sociálních služeb atd.),
- ✳ na investice (pořízení a technické zhodnocení dlouhodobého hmotného majetku v hodnotě nad 40 tis. Kč a nehmotného majetku v hodnotě nad 60 tis. Kč).

5. Procesy spojené s využíváním státního příspěvku

Žádost o příspěvek a jeho účtování

Státní příspěvek na výkon péstounské péče vyplácí místně příslušná krajská pobočka Úřadu práce ČR podle sídla nebo trvalého pobytu **žadatele**. K podání žádosti je možno využít vzorový formulář zveřejněný na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí (<http://www.mpsv.cz/cs/14503>). Nejde však o povinně předepsaný tiskopis žádosti. O státní příspěvek lze požádat až 3 měsíce zpětně, není tedy nutné při každé nově uzavřené dohodě o výkonu péstounské péče podávat samostatnou žádost (je možno podat souhrnně žádost za uplynulé tři měsíce). Příspěvek je vyplácen do 60 dnů od nabytí právní moci rozhodnutí o jeho přiznání. Pokud má doprovázející organizace uzavřenou dohodu o výkonu péstounské péče k 31. prosinci a tato dohoda trvá i nadále v roce následujícím, je státní příspěvek vyplácen předem na celý kalendářní rok, a to nejpozději do 15. února. Pokud je dohoda ukončena v průběhu roku, je doprovázející subjekt povinen do 15 dnů oznámit tuto změnu krajské pobočce Úřadu práce ČR, neboť jde o skutečnost rozhodnou pro posouzení nároku na státní příspěvek. Naopak není nutno oznamovat jiné změny v rámci dohody, např. změnu počtu svěřených dětí a další skutečnosti, které nemají na výši státního příspěvku vliv.

Státní příspěvek nepodléhá položkovému vyúčtování (vůči Úřadu práce ČR se dokládá existence či neexistence platné dohody nebo správního rozhodnutí), v případě překročení celkových nákladů na poskytnutí pomoci nejsou tyto zvýšené náklady dopláceny. Nevyčerpaný příspěvek lze převádět do dalšího roku, je však nutné zachovat jeho účelové určení. Státní příspěvek na výkon péstounské péče je veřejnou finanční podporou, podléhá tedy finanční kontrole z hlediska účelovosti, hospodárnosti a efektivity. Kontrolu provádí orgán vyplácející příspěvek, tedy Úřad práce ČR. Pro účely kontroly je nutno účtovat prostředky státního příspěvku samostatně, není však nezbytné zřizovat samostatný účet.

Způsob úhrady služby

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, slouží státní příspěvek na výkon péstounské péče na úhradu nákladů spojených s činností doprovázející organizace (osobní, provozní, věcné a další související výdaje) a na „nákupy“ služeb, které jsou zajišťovány jiným subjektem než doprovázející organizací. Existuje několik způsobů této úhrady:

1. Služba je uhrazena péstounem a na základě dokladu péstounovi následně proplacena doprovázející organizací

Pěstoun sám uzavírá smluvní vztah (formou objednávky, smlouvy atd.) se subjektem, který mu poskytuje službu. Následně žádá doprovázející subjekt o proplacení dle ujednání uvedených v dohodě o výkonu péstounské péče. Vzhledem k tomu, že na účetních dokladech je uveden péstoun a subjekt, který mu poskytl službu, je nutno mít k dispozici doklad pro zaúčtování tohoto výdaje na straně doprovázející organizace, tímto dokladem může být formálně jednoduchá žádost péstouna o proplacení výdaje.

2. Služba je doprovázejícím subjektem přímo uhrazena poskytovateli služby následně po jejím poskytnutí

Faktura či jiný doklad je vystaven na jméno doprovázející organizace. V tomto případě jde o přímý smluvní vztah mezi doprovázející organizací a poskytovatelem služby, tedy o veřejnou zakázku (viz rámeček „Veřejné zakázky“).

3. Služba je uhrazena předem poskytovateli služby na základě objednávky

U plateb předem je ze strany doprovázejícího subjektu vhodné právně ošetřit situaci, kdy je služba objednána, zaplácena, ale k jejímu čerpání nedojde. Typickým příkladem jsou pobyty dětí, kde je ze strany provozovatelů odečítán při odhlášení dítěte storno poplatků, případ, kdy se péstoun nedostaví na objednané vzdělávání atd. Tento storno poplatků nelze pokládat za uznatelný výdaj z hlediska státního příspěvku na výkon péstounské péče. Je proto třeba v dohodě o výkonu péstounské péče sjednat s péstounem případné uhrazení storno poplatků z jeho strany. V případě, že je objednávka vystavena na jméno doprovázející organizace, jde rovněž o veřejnou zakázku.

Doba uznatelnosti nákladů

Náklady hrazené z prostředků státního příspěvku na výkon pěstounské péče jsou uznatelné po dobu existence platné dohody o výkonu pěstounské péče (v případě pověřených osob u dohod uzavřených po **předchozím souhlasu** příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností) nebo v době účinnosti správního rozhodnutí. Výjimkou jsou náklady spojené s uzavíráním dohod (osobní náklady pracovníků, které dohody sjednávají, náklady na prostory, kde jsou dohody uzavírány, přiměřeně rovněž na propagaci služby). I tyto náklady však lze čerpat pouze v případě, že má fyzická či právnická osoba k uzavírání dohod oprávnění, tedy od doby vydání pověření příslušným krajským úřadem (Magistrátem hl. města Prahy).

Veřejné zakázky

Pokud je prováděna úhrada přímo poskytovateli služby, jde o přímý smluvní vztah mezi doprovázejícím subjektem a tímto poskytovatelem, tudíž o veřejnou zakázku (zpravidla malého rozsahu). Podle zákona o **veřejných zakázkách** jsou nejen obce a kraje, ale také pověřené osoby považovány při nakládání se státním příspěvkem za **veřejného zadavatele**.

Zakázka malého rozsahu je omezena částkou 2 mil. Kč bez DPH. Celková výše zakázky na služby se v případě doby, kterou nelze přesně vymezit (což je případ služeb pro pěstounské rodiny), počítá za období 48 měsíců (§ 14 odst. 1 zákona o veřejných zakázkách). Pokud by služby „nakupované“ doprovázející organizací v jednotlivých oblastech (vzdělávání, odborná pomoc, odlehčovací služby) přesáhly objem 2 mil. Kč za období 4 let, již nejde o zakázku malého rozsahu a je nutno dodavatele vybrat na základě složitějších typů zadání. Některé obce či kraje mají ve svých interních směrnících stanoveny nižší limity pro možné využití zakázky malého rozsahu. V tomto případě je nutno respektovat limity uvedené v těchto směrnících nebo sjednat pro oblast služeb pro pěstounské rodiny výjimku z této směrnice.

Pokud lze předpokládat, že v období čtyř let dojde k překročení limitu stanoveného pro veřejnou zakázku malého rozsahu, je nutné dodavatele služeb pro pěstounské rodiny vybrat na základě jiného způsobu zadání. Vzhledem ke specifčnosti poskytovaných služeb (zpravidla je nutné mít k dispozici více dodavatelů, na výběru služby se podílí i pěstoun atd.), se jako vhodný způsob jeví **rámcová smlouva** (§ 11 a § 89 až § 92 zákona o veřejných zakázkách), kterou lze uzavřít s větším počtem dodavatelů. Rámcovou smlouvu lze uzavřít až na období 4 let.

Spoluúčast pěstouna na hrazení služby

Podle § 58 odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí se sociálně-právní ochrana poskytuje bezplatně. Pěstoun a dítě svěřené do náhradní rodinné péče tedy mají nárok na bezplatné poskytnutí služeb, ovšem v parametrech stanovených zákonem. Minimální nárok je definován zákonem o sociálně-právní ochraně dětí a prováděcí vyhláškou.

Zajištění služby musí probíhat v souladu se zásadami hospodárnosti, efektivity a účelnosti. Výše úhrady za službu musí odpovídat **ceně v místě a čase obvyklé**. Závazný „ceník“ služeb pro pěstounské rodiny neexistuje. Při jejím určení je nutno vycházet ze znalosti místních podmínek. Je účelné, pokud si doprovázející subjekt na základě přechozího průzkumu trhu (např. prostudování veřejně dostupných zdrojů, internetu, cílenou poptávkou poskytovatelů služeb atd.) vytvoří vlastní interní „ceník“. U většího objemu služeb je cena zjišťována formou vypsání veřejné zakázky. Není přitom nutné hledat službu za nejnižší cenu, důležitá je rovněž kvalita služby a její vhodnost pro svěřené dítě.

Spoluúčast pěstouna na úhradě služby je tedy možno využít v těchto případech:

- Cena služby překračuje cenu v místě a čase obvyklou.** Při stanovení ceny v místě a čase obvyklé je nutno zohledňovat potřeby dítěte. Například osobní péče bude nákladnější v případě, že dítě má zdravotní znevýhodnění nebo jiné specifické potřeby. Cenu je tedy nutno vztahovat ke konkrétnímu dítěti (u dítěte zdravého může být cena obvyklá za hodinu osobní péče např. 100 Kč, u dítěte se znevýhodněním 200 Kč).
- Jde o službu, jejíž rozsah překračuje zákonem stanovený limit.** Pěstoun má např. nárok na 24 hodin bezplatného vzdělávání v období 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců. Pokud bude požadovat zajištění vzdělávání nad tento rozsah, doprovázející organizace mu toto vzdělávání může zajistit (a v odůvodněných případech z prostředků státního příspěvku i proplatit), pokud by však tento požadavek překračoval její finanční možnosti, může požádat pěstouna o částečnou nebo úplnou úhradu služby.
- Jde o službu, která svým charakterem nespadá do služeb specifikovaných zákonem o sociálně-právní ochraně dětí a prováděcí vyhláškou,** např. volnočasové aktivity, doučování atd.
- Jde o službu, která je hrazena jinými veřejnými zdroji,** např. zdravotní péče, sociální služby atd.

6. Důležité zákony, odkazy a dokumenty

O NADAČNÍM FONDU J&T

- * Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- * Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- * Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí
- * Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- * Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- * Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole
- * Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách
- * Normativní instrukce Ministerstva práce a sociálních věcí č. 11/2013, Státní příspěvek na výkon pěstounské péče podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 10. dubna 2013.
- * Normativní instrukce Ministerstva práce a sociálních věcí č. 17/2013, Kontrola čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 1. října 2013.

Nadační fond J&T se intenzivně věnuje **podpoře a pomoci ohroženým a náhradním rodinám** již od svého založení v roce 2004. Právě pomoc v nouzi a podpora náhradní rodinné péče jsou hlavními prioritami nadačního fondu. Vedle této podpory se Nadační fond J&T věnuje i dalším **aktivitám sociálního charakteru** v různých oblastech pomoci, jako je např. pomoc osobám nemocným a s handicapem, hospicová péče, modernizace nemocnic nebo podpora zvířecích útulků. Nadační fond se také aktivně zasazuje o **kultivaci třetího sektoru**, a to prostřednictvím podpory v oblasti Osvěta a vzdělávání. Jen v České republice rozdělí Nadační fond J&T ročně okolo 30 mil. korun, a to jak fyzickým osobám (jednotlivým žadatelům), tak osobám právnickým (neziskovým organizacím).

Mimo to realizuje nadační fond několik vlastních projektů určených jak široké, tak odborné veřejnosti. Většina z nich je zaměřena na pomoc ohroženým dětem prostřednictvím včasné, cílené a odborné podpory ohrožených rodin a také na rozvoj pěstounské péče.

PROJEKTY NADAČNÍHO FONDU J&T

Kampaň „Hledáme rodiče“ má pomoci najít v České republice dostatek pěstounů, kteří budou schopni poskytnout péči a domov dětem, jež z různých důvodů nemohou vyrůstat ve své biologické rodině. Dílčími cíli kampaně jsou obecné zvýšení povědomí o pěstounské péči a zvýšení prestiže pěstounů ve společnosti. Zájemcům o pěstounskou péči jsou určeny stránky www.hledamerodice.cz a bezplatná telefonní linka 800 888 245.

Komunikační mosty poskytují prostor pro sdílení a výměnu informací a zkušeností mezi poskytovateli náhradní péče, neziskovými organizacemi a zástupci státních institucí odpovědných za oblast péče o ohrožené rodiny a náhradní péče o ohrožené děti.

„Jak aktivně nacházet náhradní rodiče – profesionalizace procesů při výběru adeptů na nový typ zaměstnání“ (CZ.1.04/5.1.01/77.00268) a **„Možnosti systémové podpory ohrožených a náhradních rodin“** (CZ.1.04/5.1.01/B2.00015) jsou projekty realizované za finanční podpory ESF, prostřednictvím programu OPLZZ a státního rozpočtu. Zaměřují se na podporu odborné veřejnosti při práci s ohroženými a náhradními rodinami.

Bližší informace o Nadačním fondu J&T naleznete na www.nadacnifondjt.cz.

JAK AKTIVNĚ NACHÁZET NÁHRADNÍ RODIČE

- profesionalizace procesů při výběru adeptů na nový typ zaměstnání

(reg. č. CZ.1.04/5.1.01/77.00268)

PROJEKT FINANCOVÁNÝ ESF PROSTŘEDNICTVÍM OP LZZ A STÁTNÍHO ROZPOČTU ČR

REALIZÁTOR NADAČNÍ FOND J&T
REALIZACE 12/2012 - 7/2014
CÍLOVÁ SKUPINA OSPOD, NNO, ÚP

PLATFORMA

MEMORANDUM ZA ROZVOJ
PĚSTOUNSKÉ PÉČE V ČR
OSVĚTA A VZDĚLÁVÁNÍ
PODPORA SPOLUPRÁCE

ZAHRAŇIČNÍ STUDIJNÍ CESTY A PŘENOS DOBRÉ PRAXE

PARTNEŘI
USMEV AKO DAR, SLOVENSKO
TOWARZYSTWO NASZ DOM, POLSKO
AMALTHEA, ČESKÁ REPUBLIKA

VZDĚLÁVACÍ SEMINÁŘE

28 SEMINÁŘŮ PRO OSPOD A NNO
METODICKÝ SEMINÁŘ PRO ÚP
KULATÉ STOLY A KONFERENCE
572 ÚČASTNÍKŮ ZE 14 KRAJŮ

ON-LINE PORADNA MENTORING

ODBORNÁ POMOC A PODPORA
WWW.NAHRADNIRODIC.CZ

METODICKÉ MATERIÁLY

MANUÁL PRO PRACOVNÍKY ÚP
METODIKA PRO OSPOD A NNO
VIDEOSPOTY

NADAČNÍ FOND **JST**

Prosecká 851/64, 190 00 Praha 9
www.nadacnifondjt.cz

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz